

ЗНАНИЕ ЗА РЕЛИГИЯТА – „ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ЕТНОРЕЛИГИОЗНА ТОЛЕРАНТНОСТ В УЧИЛИЩЕ”, ГР. КРУМОВГРАД

*Румен Костов Стоянов
Николина Иванова Костова
Ана Албенова Каймакчиева
Пенка Матеева Манолова
СУ „Васил Левски“*

ОБРАЗОВАТЕЛНА ПРОГРАМА за интегриране на знанието за религиите в първи, втори, трети и четвърти клас, приета като иновация на заседание на методическото обединение – „Начални учители”, реализираща се в час на класа.

Резюме: Изучаването на религията се възприема като част от общата култура на съвременния европеец, като знание за неговите корени и мироглед, оформил културата и основните ценности на съвременна Европа.

През последните години кризата на българското образование се определя като особено актуален проблем изразяващ се в различни аспекти. Един от тях изисква промяна на отношението към образованието.

Училището трябва да формира разбирането у учениците, че елементите на уникалност са характерни за всички култури по света, че в някаква степен всяка култура е различна от нашата и не може да бъде разбрана без да се изучава. Затова и целта на педагогическата ни практика се състои в проучване готовността на учениците към толерантност един към друг и опознаване на двете основни религии в нашия край, с цел да стигнат до идеята че религията, независимо каква е тях, учи само на добро и толерантност. Използвани са примери на елементи от учебното съдържание по цикъла учебни предмети в начален етап с ученици от първи - четвърти клас – представители на четирите етнически общности – българи-християни, турци-мохамедани, българо-мохамедани и роми.

Практиката се реализира в Средно училище „Васил Левски” – град Крумовград, област Кърджали. Училището се състои от две сгради - основна и спомагателна. Начален етап се помещава в спомагателната сграда и в нея учат 363 ученици. В основната сграда се помещават учениците от 5- 12 клас (646 ученици). В нея има: 40 класни стаи, 3 компютърни кабинета с

постоянен интернет, 7 кабинета с лаборатории, 2 актовни зали, 2 библиотеки, 2 физкултурни салона, 2 фитнес зали, спортни площадки и туристическа база, закрит плувен басейн.

Цел на образователната практика:

Изграждане у учениците на поведенчески модели в синхрон с християнските и мюсюлманските ценности и морал, изграждане на умения за диалог и комуникация на базата на християнското и мюсюлманското разбиране за човека, мястото му в света, в общността и връзката с ближните.

Време на реализация:

Участие в Национална програма „Училището - територия на учениците” – 08.2007 – 01.01.2008г. – проект „Вярата ни обединява” - клуб „Етнорелигиозна толерантност”. Работата ни по този проект завърши с участие на Национален конкурс „Бог е любов”, където спечели Първа награда – юни 2008 година.

Това ни мотивира да създадем една образователна програма 1 – 4 клас, която да намери място в часовете от учебния цикъл.

Първи етап - месец март - 2009 г. През това време бе направена оценка на съвременното състояние на проблема (беседа-разговор с учениците, учителите и родителите, анкетиране на целевите групи).

Втори етап - месец април - 2009 година. Бяха определени целта, задачите и тематичните единици на образователната програма.

Трети етап - месец октомври/май – 2009/2010 г., 2010/2011 г., 2012/2013 г. На този етап се осъществи методическата работа по заложените теми.

Четвърти етап – месец май- юни – 2013 г. Запознаване на обществеността в града с проведената дейност чрез изнасяне на открити уроци и с крайния продукт - презентация, излъчвана по местната кабелна телевизия, с цел популяризиране на дейността по образователната програма.

Към програмата беше проявен интерес и бе продължена със следващия випуск – от 2013/2014 г. и реализираща се до момента.

Екип: За периода: 2009-2013 година образователната програма бе осъществена в състав:

Учители – класни ръководители – 3 (трима): 1. Румен Стоянов, 2. Николина Иванова, 3. Пенка Манолова.

За периода 2013 – 2017 година в образователната програма се включиха:

учители – класни ръководители – 4 (четирима): 1. Румен Стоянов, 2. Николина Иванова, 3. Пенка Манолова, 4. Ана Каймакчиева.

Описание на групата:

За периода: 2009 - 2013 година образователната програма бе осъществена в състав:

Целеви групи:

Ученици – начална училищна възраст – паралелки 3(три) с приблизителен брой – 63 ученици на възраст 7 – 10 години.

Момчета – 30; *Момичета* – 33; *Родители* (приблизителен брой - 40).

Програмата се започва с учениците от I клас и се продължава с тях до IV клас включително – до завършване на първия образователен етап съгласно Закона за народната просвета в Република България.

За периода 2013 – 2017 година в образователната програма се включиха:

Ученици– начална училищна възраст – паралелки 4 (четири) с приблизителен брой – 83 ученици на възраст 7 – 10 години.

Момчета – 42; *Момичета* – 41; *Родители* (приблизителен брой - 55).

В тази програма участват и ученици със СОП, които не покриват ДОС.

Описание на практиката: Запознаване и приобщаване на учениците от 1- 4 клас към знанията за вярата в рамките на учебното съдържание по български език и литература, обществени и природни науки и изкуства, в съответствие с ДОС и учебната програма по съответните предмети. Създаване на уроци и мултимедийни презентации към тях, запознаващи учениците с основни празници и понятия за християнството и мюсюлманството, които са свързани с българската история, литература, културни празници и национален бит.

Примерно учебно съдържание:

Седмица	Номер	Дата	Тема	Забележка
			Децата празнуват. Празници и обичаи в моя роден край.	
			Другостта като ценност. Развитие на междулически отношения-„Враната и папагалът”- /по Саади/ притча; ”Бялото гълъбче” Марко Ганчев	
			Силата на вярата. Вярата в доброто. Св. Георги-Смелостта	
			Посещение на обредните храмове. Ученическа екскурзия	

			Живеем заедно-празнуваме различията. Празникът Рамазан /Шекер/ байрам	
			Живеем заедно - празнуваме различията. В очакване на Рождество Христово - Бъдни вечер и Коледа. Обичаи	
			Най- добрата майка на света. Благовещение	
			Живот в общност - Св. Йоан Кръстител	
			Живеем заедно - празнуваме различията. Празникът Курбан байрам	
			Радостта - Цветница. Най-голямото чудо. Възкресение Христово - Великден	
			Час по етническа толерантност „Градината на народите” Йосиф Нунев	
			Час по етническа толерантност. Великден-същност, традиции, обичаи /открит урок/	
			Час по етническа толерантност. Работа с казуси – Различната /разговор с приятел/.	
			Час по етническа толерантност. Работа с казуси - „Приятелство или агресия?”	
			Живеем заедно - празнуваме различни празници /открит урок/	

МЕТОДИТЕ на работа в педагогическата практика:

- ✓ анкета;
- ✓ работа в малки групи;
- ✓ дискусия, лекция;
- ✓ казус, анализ на ситуация;
- ✓ ролеви игри;
- ✓ игри за запознанства;
- ✓ обучение в „различия“;
- ✓ брейнсторминг;
- ✓ игри за упражняване на чувствата „аз- мен самия“.

Приложи се два типа дидактическо моделиране: а)теоретично - концептуално (за решаване на изследователската задача от първи етап); б)емпирично. Емпиричното моделиране беше осъществено основно в четири етапа, всеки от които – съпроводен със съответно моделиран инструментариум.

Първият етап се осъществи с помощта на специално конструирана за целта нестандартизирана анкетна карта за учениците. Нейната цел беше да се събере предварителна информация за актуалните потребности на учениците от въвеждане на учебни

фрагменти, подчинени на етнорелигиозната толерантност чрез редуцирано знание за религията.

Следващите етапи бяха реализирани в часовете по български език и литература, природни, обществени науки и изкуства и в час на класа, които бяха включени в годишното примерно разпределение като отделни теми.

На по-късен етап бяха проведени анкети за текущото състояние на участниците в обучението.

В хода на обучението се провеждаха открити уроци, свързани с пресъздаване на обичаи:

Великден - същност, традиции и обичаи

Час по етническа толерантност. Живеем заедно – празнуваме различията с участието на родителите като партньори.

Организирана бе **благотворителна великденска кампания под наслов „Дари и нека празнуваме заедно“**. Отзоваха се по-голяма част от учениците в начален етап. Събраните продукти бяха дарени на деца в неравностойно положение.

Проведена беше **ученическа екскурзия** до град Пловдив, където посетихме обредните храмове Св. Св. Кирил и Методий и Шахбединовата Имарет джамия.

А заключителният етап от педагогическата дейност бе финализирана с изготвянето на презентация, която бе излъчена по местната кабелна телевизия, с цел популяризиране на образователната практика пред обществеността.

Предимства на представената практика в сравнение със стандартните подходи за работа и обучение

Чрез представената практика се цели да се подпомогне създаването на креативна среда, в която учениците (83 на брой) участват в анализа на специално конструирани ситуации и формулират позитивни модели на поведение, които се стремят да следват в ежедневието. Предвидени са задачи, свързани с развитието на позитивни поведенчески модели, целящи да подпомогнат етническата толерантност и намаляването на агресията и насилието сред учениците.

В рамките на отделните уроци са включени задачи за утвърждаване на конструктивно поведение, което ограничава формите на насилие и тормоз; създава благоприятен климат в класа и випуска, който стимулира общуването и развиването на уменията за комуникация на учениците.

Предлагат се не готови решения, а възможност за анализ на ситуациите, което развива емоционалната и социална интелигентност на учениците, акцентира се върху

необходимостта да разбират другите хора и техните потребности, да се научат да си сътрудничат с тях.

Тема: Другостта като ценност. Развитие на междулически отношения - „Враната и папагалът” - /по Саади/ притча; ”Бялото гълъбче” Марко Ганчев; „Градината на народите” Йосиф Нунев.

Цел: Да се проблематизира темата за различията, за другостта.

Материали: Текст на притчата, стихотворението и приказката.

Инструкция: Учителят разказва (или прочита) притчата „Враната и папагалът“. След това приканва участниците да споделят какви размисли е породила у тях чутата история, какви качества притежават героите, познават ли хора с подобно поведение, като дава възможност за максимален брой изказвания. Учителят прави обобщение и акцентира върху факта, че нетърпимостта към различията в обществения живот е път към дискриминацията. Независимо от своите качества (дали е врана или папагал), човек може да развие високомерие към останалите и да ги счита за по-нискостоящи от себе си.

Чрез междупредметната връзка с урока по литература за "Бялото гълъбче" на Марко Ганчев се акцентира на това, че не е срамно да бъдеш различен и как да приемаме различните от нас. Този акцент се прилага и в работата по темата „Градината на народите” на Йосиф Нунев.

Дейности:

Прочит със задача, отговори на въпросите, подборно четене.

Работа над понятието толерантност

Що е то толерантност?

Толерантността (търпимостта) е термин /дума/, която изразява поведения, маниери, подходи и отношения на подкрепа, разбиране и недискриминация към малцинствени или слабо представени групи, или групи, които по някакъв начин са в неравностойно положение.

Успяваме ли ние да бъдем толерантни? Помогнете си с народната мъдрост като свържете разбърканите думи в изречение:

/завижда, не, който, вижда/.

Посочете, споделете примери от нашето /вашето/ ежедневие.

Работа по групи:

I група Запишете 5 качества, които притежава толерантният човек.

II група Запишете 5 качества, които притежава нетолерантният. Какви са помежду си думите?

Тема:Различната (разговор с приятел)

Цел: Да се проблематизират ситуации, в които се накърняват правата на друг човек и в които е важно да проявяваме толерантност.

Класът се разделя на групи по двойки, а останалата част са наблюдатели. Дава се на единия участник текст с Роля 1, а на другия - с Роля 2 .

Роля 1: Ти си Ани. Ученичка си в СУ „Васил Левски“. Преди два месеца в твоя клас идва нова ученичка, която е от ромски произход. Тя не говори добре български. Разбираш, че е мюсюлманка.

Веднъж учителката я освобождава от училище заради някакъв техен религиозен празник. Ти не я харесваш. Не можеш да разбереш в какво вярва. Мислиш си, че може би е по-добре да си отиде от вашия клас. Особено се дразниш, когато започне да си говори на неразбираем за тебе език с новото момче от другия клас. Струва ти се, че ви обсъждат. Ти се опитваш да привлечеш няколко твои приятелки и да ги накараш да правите номера на новото момиче и да настройвате класа срещу нея. Мая и Кремена се съгласяват, но Блага отказва и започва да страни от тебе.

Вчера те моли да поговорите. Ти отиваш на уговорената среща. Напрегната си, защото много харесваш Блага и се страхуваш да не я загубиш като приятелка.

Роля 2: Ти се казваш Блага. Учиш в СУ „Васил Левски“. Неотдавна в твоя клас идва нова ученичка, която е от ромски произход, не говори добре български. Разбираш, че е мюсюлманка, защото един ден я няма на училище заради религиозен празник.

Ти би искала да контактуваш с нея, за да научиш нещо за нейната религия. В междучасието тя говори на родния си език с новото момче от съседния клас. Ще ти се да знаеш и някоя дума от този непознат език. Интересно ти е да разговаряш с нея. Тя е мила и внимателна. Разказва ти нови неща. Но Ани – твоя приятелка и съученичка, оформя групичка от няколко момичета около себе си и започва да дразни новото момиче, да го обижда и да му се подиграва. Ани непрекъснато те кани и тебе. Ти отказваш и започваш да я отбягваш. Смяташ, че подобно поведение е несправедливо. Решаваш да говориш с Ани. Определяте си среща. Ани се приближава забързано към тебе. Ти започваш разговора.

Всеки разучава добре ролята си, след което двойките провеждат разговора, за който се споменава в края на текста. Наблюдателите избират своя фаворит.

Участниците споделят пред голямата група своите преживявания от ролите, какво си мислят за ситуациите.

Въпроси: Имали ли сте подобни ситуации в своя живот? Намесвате ли се, когато това ви се случва и как?

Тема: Смелостта

Цел: Осмисляне на поведенчески модели носители на качеството смелост. Запознаване с личността на Св. Георги като олицетворение на смелостта в християнството и проявите на това качество в училищния, и личния живот на учениците.

Дейности: разказ – беседа по сюжет близък до ежедневието на учениците чрез запознаване с текста „Смелост“; разказ за Св. Георги - качества, с които учениците ще могат да го запомнят /бил военачалник, смел, красив/ чрез разказа за чудото със Св. Георги и дракона. Честването на Ден на храбростта поставя това качество като добродетел, която се цени както от държавата, така и от Църквата. /Следват изводи и обобщения/; игра по двойки „Свитият юмрук” (работни листове).

Тема: Живот в общност

Цел: Учениците да се запознаят с понятието общност, изяснява се какво представлява, както и важноста на общността за хармонично функциониране на човешкото общество. Общността като среда, в която човек намира подкрепа, място за изява на неговите качества, възможност за общуване с другите.

Първата част на урока въвежда учениците в темата за общността. За тях е важно да се чувстват част от общността на класа, на приятелската група.

Игра: Чрез изображение на влак и въпросите: От какво се състои влакът? Може ли да има влак само от локомотив? А само от вагони?

Стига до идеята да направим влакчето на нашия клас.

Въпроси: Как се чувствате след тази игра? Можеше ли всеки сам, без другите, да направи влакче?

Работа с работни листове (търсене на отговор по зададена проблемна ситуация и изработване правилник на класа).

Впечатления от работата по теми

При работата по темите: ”Градината на народите”, „Враната и папагалът” и „Бялото гълъбче”, следвайки народната мъдрост: „Който завивда, не вижда” и авторовата идея „Та нали народът е като цветята в градината - пъстротата е неговата хубост”, учениците достигнаха до обобщението, че нетърпимостта към различията в обществения живот е път към дискриминацията. Независимо от своите качества (дали е врана, папагал, гълъби или цар), човек може да развие високомерие към останалите и да ги счита за по-нискостоящи от себе си.

Учениците направиха следните изводи и препоръки в края на часа:

Съвети към теб:

Лесно е да мразиш, трудно е да обичаш.

Един за всички, всички за един! Рамките ограничават човешкия дух. Ако потърсиш доброто във всекиго, ще го намериш и в себе си. Не издигай стени!

Търпение, доброжелателност, разбиране. Небъди безразличен! Обичай! Старай се да си искрен, добронамерен, съдържан, отстъпчив! Това е то да бъдеш ЧОВЕК!

При работата по темата Живот в общност, чрез играта „Да направим влакчето на нашия клас”, учениците разбират колко радост носи съвместното забавление. След като имат положителния игрови опит, децата правят изводи от играта и дават отговор на поставения от учителя въпрос: дали ако всеки беше сам, щеше да се получи тази весела игра.

Извод: Никой не иска да бъде сам. Всеки иска да има приятели, да бъде в общност.

При работата с работните листи учениците дават примери за общност: класът и отборът обединени от общи идеи, интереси, знания, предпочитания; семейството - хората са свързани с взаимни чувства, кръвна връзка. Запознават се, че съществува общност от хора, обединени от вярата си в Бога.

Изработват правилник на класа:

Нашиите правила:

Казваме „моля” и „благодаря”

Учтиви сме

Всички сме от един отбор

Обичаме да се смеем

Не се обиждаме един друг

Споделяме

Уважаваме се

Даваме най-доброто от себе си

Учим се от грешките си

Творим

Радваме се на успехите на другите

Работа по тема Смелостта

Темата за смелостта е актуална в училище, особено сред момчетата. В разказаната история се поставя и въпросът за храбростта като качество, което се проявява в ситуации, при които е необходимо да бъде защитен някой по-слаб, някой, който е в затруднено положение.

Въпросът към учениците проблематизира разказа, не дава готов отговор, а оставя възможност те да анализират сюжета и да дадат свои решения. Изводите, до които достигнаха учениците са следните:

Смелостта е много важно качество. То не зависи от това дали си силен или слаб, то зависи от това дали искаш да помогнеш.

Играта със свитият юмрук е нагледен пример затова как думите и убеждението могат да доведат до по-добър резултат от насилието и болката.

Въпросът към учениците цели те да анализират играта и да направят изводи.

Изводи:

Група 1: „Свитият юмрук е символ на ярост, на заплаха. Аз съм твой приятел, а не враг. Не е ли по-добре да си отвориш ръката и да ме приемеш? Бъди мой приятел!”

Група 2: „Представи си, че сме на ледената пързалка и ледът под теб внезапно се пропуква. Сами сме. Аз съм единственият, който може да те спаси. Кой начин ще избереш: да подадеш свит юмрук или да разтвориш ръка? Подай ръка!”

На поставената задача в работния лист: „Какви „оръжия” са необходими, за да се справим с някакъв проблем без бой?”, учениците дадоха следните решения: да притежаваме смело сърце, бърз ум и добри думи.

3. Работата с откритите уроци даде възможност учениците да покажат наученото и да се приобщат към традиционната християнска празнична култура, както и към тази на другите етноси. Да усетят радостта като позитивно и градивно чувство, което вдъхновява човека за развитие. В уроците са включени задачи, които приобщават родителите към учебните занимания на техните деца. Те създават възможност за съвместно творчество и общуване между членовете на семейството.

4. Впечатления от работата с казуси

Работата върху казуса „Различната” събужда сериозен интерес у учениците, защото те влизат в роля и съпреживяват ситуации, които ги карат да бъдат съпричастни, да отстояват не само своите, но и правата на другите. Участниците стават чувствителни към прояви на толерантност към различията.

Възможности за прилагане в други училища:

Предложената практика е възможно да бъде осъществена във всяко едно училище, защото тя съвместява проявите на етническа толерантност и спомага за превенция на насилието сред учащите се.

Устойчивост /целесъобразност практиката. Условия за постигане на условията.

При достатъчно добра мотивация от страна на учители, родители и ученици, устойчивостта на практиката се доказва във времето.

Използвана литература:

Наръчник за учители „Обучение на педагогическите специалисти за превенция на училищното насилие, агресия и други негативни прояви”

Учебно помагало – пособие за учителя за интегриране на знанието за християнството – издателство „Двери”

Контакти:

6900 гр. Крумовград,
ул. „Отълченска” № 1,
тел/факс 03641/7455,
e-mail: sou_vasillevski_kg@abv.bg, <http://sou-kg.net>;

Екип реализиращ практиката:

Румен Костов Стоянов
e-mail: stoqnov.1963@abv.bg,
Николина Иванова Костова
e-mail: nin_1@abv.bg/
Ана Албенова Каймакчиева
e-mail: anikaimakchieva@abv.bg/
Пенка Матеева Манолова
e-mail: peramanolova@a

